

На данашњи дан 1842. године у Иригу је српски писац и игуман манастира Крушедол Димитрије Крестић отворио Српску читаоницу. На свечаности приликом отварања, први њен председник, Кирил Неофитовић, свештеник, обратио се присутнима речима: „да сви скупа ревносно служе народу и да не само славом него и делом на олтар просвешћенија жртве приносе“. Српска читаоница у Иригу је читавих стотину година примала сву важнију српску штампу као и стране часописе, али су ову драгоцену збирку 1944. током Другог светског рата, уништиле хрватске усташе.

Данас је петак, 14. јануар 2022. године.

1742 - Умро је енглески астроном и геофизичар Едмунд Халеј, директор Гриничке опсерваторије и краљевски астроном, који је утврдио да су комете уочене 1682, 1601. и 1551. заправо исто небеско тело које се периодично појављује. Предсказао је да ће се она појавити и 1758, 1835. и 1910. Њему у част дато јој је име Халејева комета. Већ у 19. години објавио је расправу о путањама планета. Израдио је први каталог сјајних звезда јужног неба и открио да се и звезде крећу, схватио их као сунца, а наше Сунце као звезду. Израдио је прву метеоролошку карту. Дела: "Каталог јужних звезда", "Преглед

астрономије комета", "Теорија магнетског компаса".

1784 - САД су ратификовале мировни уговор с Великом Британијом, чиме је формално окончан Амерички рат за независност.

1809 - Британија и Шпанија склопиле су савез против француског цара Наполеона I.

1850 - Рођен је француски писац Луј Мари Жилијен Вио, познат као Пјер Лоти. Због написа о окрутности колонијалних трупа у Индокини отпуштен је из војне службе. Као поморски официр био је нека врста светског путника и његова дела обилују егзотиком. Велики туркофил, у Првом балканском рату изражавао је симпатије за Турску, али је после бугарског препада на српску војску у Другом балканском рату и касније у Првом светском рату с нескривеним дивљењем писао о Србима. Дела: "У харему", "Лотијева женидба", "Морнар", "Исландски рибар", "Госпођа хризантема", "Роман једног спахије".

1875 - Рођен је Алберт Швајцер, лекар, теолог, музичар, књижевник и хришћански мисионар. Добитник је Нобелове награде за мир 1952. Готово цео живот посветио је борби против болести у Африци. Од 1913. до смрти руководио је болницом коју је сам и основао у Габону, тада у саставу Француске Екваторијалне Африке. Дела: "Култура и етика", "Између воде и прашуме", "Аутобиографија", "Афричке приче", "Потрага за историјским Исусом".

1890 - Рођен је српски сликар Петар Добровић, мајстор колорита и јасног експресивног цртежа. Његове слике сведоче о снажном темпераменту и импулсивној структури личности. Сликаство је студирао у Будимпешти, а у родном Печују учествовао је 1918. у војној побуни, после које је ухапшен, али је побегао из затвора. Мађарске власти су га у одсуству осудиле на смрт. Био је председник Барањске српско-мађарске републике 1921. Потом је живео у Паризу, а затим у Београду где је био професор на Академији ликовних уметности.

1892 - Рођен је српски класични филолог Милош Ђурић, члан Српске академије наука и уметности, председник Српске књижевне задруге и уредник часописа "Жива антика". Објавио је више од 200 радова из области класичних наука. Преводио је Есхила, Софокла, Платона, Аристотела, Плутарха и Хомера - "Илијада" и "Одисеја", као и

савременике - Адлера, Јунга, Дуранта, Тагореа. Дела: "Видовданска етика", "Философија панхуманизма", "Рационализам у савременој немачкој философији", "Проблеми философије културе", "Историја хеленске етике", "Огледи из грчке философије уметности", "Аристотелово етичко учење", "Из хеленских ризница", "Платонова академија и њен политички рад", "Софисти и њихов историјски значај", "Историја хеленске књижевности".

1897 - Рођен је српски историчар Васа Чубриловић, академик, професор Београдског универзитета. Као ђак приступио је национално-револуционарној организацији "Млада Босна", а због учешћа у Сарајевском атентату осуђен је на 16 година робије и до слома Аустро-Угарске у Првом светском рату био је у затвору. Током Другог светског рата извесно време провео је у логору на Бањици. Студирао је филозофију на Београдском универзитету, где је докторирао 1927. Између два светска рата припадао је левом крилу Земљорадничке странке, а после 1945. био је директор института, извесно време и министар. Дела: "Босански устанак 1875-1878", "Порекло муслиманског племства у Босни и Херцеговини", "Први српски устанак и босански Срби", "Политичка прошлост Хрвата", "Историја политичке мисли у Србији XIX века", "Одабрани историјски радови".

1898 - Умро је енглески писац и математичар Луис Керол, чију прозу одликују хумор и фантастика, по чему је близак потоњем надреализму. Дела: "Алиса у земљи чуда", "Кроз огледало".

1907 - Земљотрес је разорио град Кингстон на Јамајци и усмртио око хиљаду људи.

1912 - Рођен је српски писац Милорад Панић-Суреп. Завршио је Филозофски факултет у Београду. Између два светска рата био је новинар, а у НОП је ступио 1941. После Другог светског рата директор је Завода за заштиту споменика културе Србије, Народне библиотеке и Музеја револуције Југославије. Дела: збирке песама "Ветар звижди", "Просто", "Ти долазиш", "Ада", "Жито", "Светлост земаљска", "Јасика", "Од сене и опомене", поема "Месец и пруће", летопис "Кад су живи завидели мртвима", студија "Филип Вишњић - песник буне".

1922 - Умро је српски генерал Павле Јуришић Штурм, један од најистакнутијих српских официра у балканским ратовима и у Првом светском рату. Био је пруски официр али је прешао у Српску војску где је остварио сјајну каријеру. Веома је заслужан за блиставе победе српске војске над аустроугарском армијом у Церској и Колубарској бици. У

Српску војску примљен је 1876. као добровољац у чину поручника и већ у Српско-турском рату 1876-1877. истакао се као командант Шабачког и Посавско-тамнавског батаљона. У Српско-турском рату 1877-1878. веома успешно је командовао Првим добровољачким пуком, потом Крајинским комбинованим пуком у борбама код Беле Паланке и Пирота. У Српско-бугарском рату 1885. командовао је Шестим пуком Дринске дивизије, у Првом балканском рату 1912-1913. Дринском, а у Другом балканском рату 1913. Дунавском дивизијом. У Првом светском рату 1914. је као командант Треће армије примио први удар знатно надмоћније аустроугарске Пете армије и успорио њено напредовање, што је омогућило српским снагама да се прегрупишу за Церску битку. Трећом армијом командовао је и у Колубарској бици и на Солунском фронту до августа 1916.

1923 - Рођен је српски глумац Михајло Паскаљевић "Бата", који је широку популарност стекао низом улога у хумористичким телевизијским серијама и у филмским комедијама попут "Сумњивог лица", "Дилижансе снова" и филма "Силом отац". Упечатљиве креације у позоришту остварио је као капетан Јеротије у "Сумњивом лицу" Бранислава Нушића и Естрагон у драми "Чекајући Годоа" Семјуела Бекета.

1925 - Рођен је јапански писац Јукио Мишима. Као књижевник описивао је младу генерацију Јапана после Другог светског рата и њихову све слабију везаност за традиционални Јапан. Био је изразито ангажован уметник а психолошким тумачењима ослањао се на Фројдово учење. Његова приповетка "Патриотизам" објављена 1966. практично је потпуно предвидела Мишимину даљу судбину. Починио је јавно рутуално самоубиство (сепуко) 1970. у знак протеста против уништавања традиционалних вредности Јапана. Остала дела: романи "Исповест маске", "Шум валова", "Златни павиљон", "После банкета", "Морнар који је изневерио море", драма "Пет модерних 'но' игара".

1942 - Умро је српски филолог Милан Решетар, члан Српске Краљевске академије, универзитетски професор словенске филологије у Бечу и Загребу. Проучавао је језик старих споменика, дијалекате и акценате, посебно књижевну и културну историју родног Дубровника и био је најбољи зналац старог дубровачког новца. Био је истакнути представник дубровачког круга Срба римокатолика и присталица интегралног југословенства. Дела: на српском - издање "Горског вијенца", "Дубровачка нумизматика", "Нове дубровачке повеље Стојановићева зборника", "Никша Звијездић, дубровачки канцелар XV века", "Најстарији дубровачки говор", "Најстарија дубровачка проза", "Дубровачки зборник од год. 1520.", "Језик Марина Држића", на немачком - "Чакавштина и њене некадашње и садашње границе", "Штокавски дијалект", "Дубровачки споменици ХИИИ-ХV века".

1957 - Умро је амерички филмски глумац Хемфри Дефорест Богарт, добитник Оскара 1951. за филм "Афричка краљица". Изузетна популарност коју је уживао посебно је порасла након његове смрти 1957. Временом постао је својеврсна митска личност историје кинематографије. Остали филмови: "Казабланка", "Малтешки соко", "Дубоки сан", "Благо Сијера Мадре", "Рт Ларго", "Имати и немати", "Побуна на Кејну", "Босонога контеса", "Часови очаја", "Тежак пад".

1965 - Први пут од осамостаљења Ирске састали су се премијери Републике Ирске и британске Северне Ирске.

1969 - Лансиран је совјетски "Сојуз 4", дан касније "Сојуз 5", да би потом први пут у орбити око Земље била спојена два васионска брода с људском посадом.

1977 - Умро је енглески државник Роберт Ентони Идн, премијер Велике Британије од 1955. до 1957. Као министар за везу с Друштвом народа пре Другог светског рата залагао се за санкције Италији због напада на Етиопију. Од 1935. до 1938. био је шеф дипломатије и заступао је "политику немешања" у Шпански грађански рат. Дао је оставку кад је премијер Невил Чембрлен потписао Минхенски споразум којим је Чехословачка препуштена Немачкој. Министар спољних послова био је поново од 1941. до 1945. и од 1951. до 1955. у владама Винстона Черчила, после чијег је повлачења 1955. постао премијер и шеф Конзервативне странке. Поднео је оставку у јануару 1957. због неуспеле британско-француско-израелске агресије на Египат у октобру 1956.

1977 - Умрла је америчка књижевница француско-шпанског порекла Анаис Нин, чији су дневници ремек дело самоанализе и занимљиво сведочанство о модерној бојмији. Основна тема њених романа је трагање за властитим идентитетом, а писала је и по наруџбини еротске приче за колекционаре еротике. Дела: романи "Пожарне лестве", "Кућа инцеста", "Завођење Минотаура", "Деца Албатроса", "Шпијун у кући љубави", збирка прича "Под стакленим звоном", приче "Венерина делта", "Птичице", студије "Д. Х. Лоренс: непрофесионална студија", "Роман будућности".

1986 - Винисио Сересо преузео је дужност председника Гватемале као први цивилни шеф те централноамеричке државе после 16 година.

1988 - Умро је совјетски политичар Георгиј Максимилијанович Маљенков, који је 1953. на положају председника владе наследио преминулог Стаљина. У фебруару 1955. дао је оставку и постао један од потпредседника у влади Николаја Булгањина, а у јуну 1957. смењен је с функције у влади и искључен из Политбироа и Централног комитета владајуће КП Совјетског Савеза, под оптужбом да је учествовао у завери за обарање Никите Хрушчова.

1990 - У нападима Азера убијено је најмање 20 јерменских цивила у главном граду Азербејџана Бакуу.

1991 - Умро је српски филолог Михаило Стевановић, професор Београдског универзитета, члан Српске академије наука и уметности. Објавио је више од 600 радова. Уређивао је "Српски дијалектолошки зборник", "Јужнословенски филолог", "Наш језик", "Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ", "Речник српскохрватског књижевног језика Матице српске". Дела: "Савремени српскохрватски језик", "Ђаковачки говор", "Функције и значења глаголских времена", "Граматика српскохрватског језика".

1991 - У Тунису су убијена три блиска сарадника Јасера Арафата, укључујући Абу Ијада, једног од оснивача Палестинске ослободилачке организације, што је нанело огромну штету ПЛО, јер је било очито да је атентатор близак врху те организације.

1992 - У оквиру Венсовог плана за Крајину, у Југославију је стигла прва група припадника УН. Касније је на основу резолуције Савета безбедности УН распоређено око 19.000 "плавих шлемова" у Книнској крајини, Лици, Кордуну, Банији, западној Славонији и у Сремско-барањској области. Мировне снаге УН нису реаговале приликом агресије Хрватске на Западну Славонију 1. маја 1995. као и на Книнску крајину, Лику, Кордун и Банију 4. августа 1995.

1996 - Председник Гватемале Алваро Арсу је, преузимајући дужност шефа државе, апеловао на левичарске герилце да отпочну преговоре о окончању грађанског рата који је 35 година потресао ту земљу Средње Америке.

2003 - Десетине хиљада људи демонстрирало је у Никозији, приредивши највећи протест у историји Кипра под турском окупацијом, захтевајући окончање деценија изолације.

2005 - После седам година путовања, европска сонда "Хајгенс" успела је да се спусти на Сатурнов месец Титан и пошаље прве фотографије контроли лета у Дармштату.

2006 - Умрла је америчка глумица Шели Винтерс, добитница Оскара америчке Филмске академије за споредне улоге у филмовима "Дневник Ане Франк" и "А Патцх оф Блуе". Филмови: "Морнаров одмор", "Вечерас и сваке ноћи", "Црвена река", "Место под сунцем", "Двоструки живот", "Лолита".

2009 - Умро је Душан Џамоња, југословенски вајар, познат по бројним споменицима везаним за НОБ. Дипломирао је на загребачкој Академији ликовних уметности, прву изложбу имао је 1954. Најчешће је као материјале користио бронзу, гвожђе и алуминијум. Његове скулптуре налазе се на трговима у Паризу, Лондону и Лисабону као и испред Палате правде у Бриселу.

2017 - Воз који је ујутру из Београда кренуо пут Косовске Митровице заустављен је поподне у варошици Рашка. "Промотивни" воз, којим је требало да после 18 година, поново започне редовна железничка линија Београд - Косовска Митровица, заустављен је око 16.30, после информације да приштинске власти намеравају да ухапсе машиновођу и особље.

2019 - Преминуо је Миодраг Радовановић Мргуд, српски глумац. Рођен у Чачку, у Београду је првобитно студирао славистику и агрономију, а завршио је Позоришну академију, доцније преименовану у Факултет драмских уметности. Први ангажман добио је 1952. у Југословенском драмском позоришту. Остварио је 154 улоге у позоришту, на филму и телевизијским форматима. Посебно је упамћен по улози Шицера у филму, потом серији "Салаш у малом ритму" али и по низу других улога попут Либека у "Балкан експресу", Николе Пашића у "Колубарској бици", Спиридона у "Боју на Косову", Доситеја Обрадовића у серији "Вук Караџић".

- Данас је први дан Нове године према Јулијанском календару, којег се придржавају

српска, руска и још неке православне цркве, као и неке старе источне патријаршије. Код Срба је временом постало уобичајено да тај дан називају - Српска нова година.

(РТВ)